

Ha nem lehet gyerek...

Beszélgetés dr. Sas Mihály professzorral

Posztív családtervezés. Minden bizonnyal kevesen ismerik a kifejezést, e két közismert szó különös párosítását. A Szegedi Nőgyógyászati Klinika ambulanciáján a fenti felirattal ellátott ajtó előtt mindennap sokan várakoznak: gyermektelen házaspárok, akiknek évek sikertelen próbálkozásai után — fiziológiai okok miatt — nem lehet gyermekük. A gyermektelen házaspárok, férj, feleség együttes vizsgálatával és gyógykezelésével 1972-ben — a világon az elsők között — itt kezdtek foglalkozni.

A Világegészségügyi Szervezet szegedi bázisintézményének e területen végzett egy évtizedes munkájáról és eredményeiről beszélgettünk dr. Sas Mihály egyetemi tanárral, a női klinika igazgatójával.

— **Évről évre növekszik a biológiai okokból eredő gyermektelenségi mutató. Milyen tényezők okozzák ezt?**

— A megtermékenyülési sikertelenség valójában kortünet. A városiasodással, a civilizáció fejlődésével, a mindennapok számtalan — jól ismert — egészségét romboló káros hatásainak növekedésével párhuzamosan nő a gyermektelenségek száma. A terhességmegszakítás, a krónikus petefészek-gyulladás, a nemi betegség vagy fertőzés, a belgyógyászati betegségek éppúgy gátjai lehetnek a terhesség létrejöttének, mint a túlhajszolt életvitel, a különböző élvezeti szerek mértéktelen fogyasztása, az altatók és nyugtatók rendszeres szedése.

— **Mi indokolja a gyermektelen házaspárok együttműködését, s hogyan, milyen módszerekkel történik a gyógyításuk?**

— Közgondolkodásunkat évszázadokon keresztül jellemzte az a tévhit, mely szerint kizárólag a nő meddősege lehet oka a házaspár gyermektelenségének. Ebből adódóan azt tartották természetesnek, hogy csak a feleség forduljon orvoshoz. Ma már tudjuk, hogy a teherbeesés sikertelenségét ugyanolyan mértékben befolyásolhatja a férj betegsége, mint a feleség esetleges nőgyógyászati problémái. A pozitív családtervezés vagy

családtervezés pontosan azt a célt szolgálja, hogy a férj-feleség együttes vizsgálata során kiderítsük, melyiküknek van szüksége — az esetek többségében mindkettőnek — a további gyógykezelésre. A megtermékenyülés megtermékenyítés elősegítése, időbeni meggyorsítása gyógyszeres kezeléssel, ritkábban műtéttel történik. Azoknak a gyermektelen házaspároknak van szüksége az orvosi beavatkozásra, akiknek két évig nem sikerül az utódmenés.

A fájdalommentes kivizsgálás — hormonvizsgálat, vérvétel és egyéb laboratóriumi vizsgálatok — mindössze két hétig tartanak. Maga a kezelés azonban sokszor hónapokat vesz igénybe. A sikeres és eredményes orvos-beteg kapcsolat kialakításához, a megtermékenyítés sikerességéhez ezért a házaspárok részéről nagyon nagy türelemre van szükség.

A teherbeesés után figyelemmel kísérjük — és közben is kezeljük — a terhes kismamákat. Az esetek 90 százalékában ezek az anyukák itt, a szegedi klinikán szülnék, s így szerencsére módunkban áll a megtermékenyüléstől a születésig figyelemmel kísérni és ellenőrizni a terhesség problémamentességét. A vizsgálatok és a gyógykezelés folyamata rendkívül költséges. Az ehhez szükséges magas anyagi támogatást a világegészségügyi szervezettől kapjuk, melynek egyik európai bázisintézményeként dolgozunk.

— **Orvosi és gyógyszeres beavatkozással segítik elő a megtermékenyülést. Az egébként természetes folyamat „művi elindítása” mennyiben befolyásolja a születendő gyermek egészségi állapotát, s jelenthet-e hátrányt későbbi fejlődésében?**

— Az anyyra öhajtott teherbeesés után a leendő anyukák többsége is ezt kérdezi. Tízéves tapasztalataink azt mutatják, hogy a születendő gyermek biológiai fizikailag ugyanolyan ép, mint a „természetesen fogant” egészséges társai. Ertelmi képességeik viszont jobbak — fejlettebbek, mint az átlagcsecsemőké. S pontosan azért, mert nehezen születnek meg, valójában nagyon szerencsések ezek a gyerekek. Ők olyan érze-

lendűs családba kerülnek, amelyben a férj-feleség éve-kig készül, s ebből adódóan felkészül a szülőszerepre, a szeretetre, a nevelésre.

— **A statisztikai adatok nem mindig tükrözik hűen a valóságot. Az elmúlt tíz év sikeres orvosi munkájának egyetlen fokmérője azonban a megszületett csecsemők száma.**

— Az emelkedő számadatok nemcsak a pozitív családtervezés orvosi szempontból lényeges eredményeit tükrözik, hanem azt az örövendetes tényt is kifejezik, hogy egyre több gyermektelen házaspár jön klinikánkra segítségért. 1972-ben, a családtervezés megkezdésének évében még csak 159 házaspárt kezeltünk, 1980-ban már 759 családot gyógyítottunk. Az elmúlt tíz év alatt több mint 6 ezer gyermektelen házaspár gyógykezelésének eredményeként több mint 2 ezer terhesség és gyermekszülés volt. Érdekesként hadd említssem meg, hogy azokban az esetekben, amelyekben az édesapát kell orvosolni, sokkal több fiúgyermek születik, mint lány.

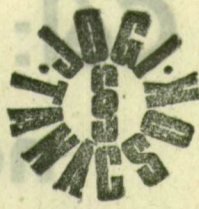
— **A közelmúltban nagy visszhangot keltő hírek jelentek meg a nyugati és a magyar sajtó hasábjain arról, hogy létezik mesterséges megtermékenyítés. Ha mód és lehetőség volna erre, elvégeznék-e itt, a szegedi klinikán?**

— Nálunk, Magyarországon nincs törvényes akadémia a mesterséges megtermékenyítésnek. A szegedi klinikán is elvégezhető lenne gyakorlatilag. Mégsem próbálkozunk ezzel a módszerrel és előreláthatólag egy ideig nem is fogunk. Kizárólag pszichés okok miatt. A nő számára a művi megtermékenyítés lelki megrázkódtatás, hiszen egy természetes-emberi folyamat elindítása mesterséges úton — az apa „kiktatásával” — súlyos zavart okozhat a nő ősi aranyl ösztönéletében. Nem fejlődhet természetes anyagyerek kapcsolattá az a viszony, amely kilenc hónap előtt mesterséges körülmények között indult.

Az orvostudomány jelenlegi fejlettsége mellett alig van szüksége gyermektelen házaspárnak erre a fajta beavatkozásra.

Kalocsai Katalin

A honvédelmi hozzájárulásról

T. J. szegedi olvasónk honvédelmi hozzájárulást köteles fizetni. Szeretné tudni, milyen összeg után kell hozzájárulást fizetni, a teljes kerestet, vagy csak az alappért veszik alapul. Másik kérdésére, hogy a hozzájárulást mennyi ideig kell fizetni?

Az a hadköteles, aki sorkatonai szolgálatot nem teljesít, vagy nem a rendeletben meghatározott időtartamban teljesít, honvédelmi hozzájárulást fizetésére kötelezhető. A hozzájárulás mértéke általában a nyugdíjjárulék alapjának tizenkét százaléka. Ebből követeljük, hogy a teljes kerestet, az átlagkeresetét kell figyelembe venni, hiszen a nyugdíjjárulékot minden, a béralap és a részesedési alap terhére kifizetett összeg után fizetni kell. A rendelkezés még azt is kimondja, hogy akinek többféle címen van jövedelme, a hozzájárulást valamennyi forrásból származó jövedelem után köteles megfizetni

az egyes tevékenységre meghatározott mértékben. A másodállás és mellékfoglalkozás esetén — ha a nyugdíjjárulék fizetési kötelezettség nem áll fenn a munkáltató terhelő társadalombiztosítási járulék alapján szolgáló összeg után kell fizetni. A hozzájárulási fizetési kötelezettségéről a főállás szerinti munkáltató köteles a másik munkáltatót értesíteni.

A hozzájárulást tizenhét hónapig kell fizetni annak a hadkötelesnek, aki sorkatonai szolgálatot nem teljesített, vagy két hónapnál rövidebb ideig teljesített. Aki pedig tizenegy hónapnál rövidebb ideig, de legalább két hónapig teljesített sorkatonai szolgálatot, annak tizenkét hónapig kell fizetnie.

A hozzájárulás fizetési kötelezettség alól bizonyos esetekben (testi vagy szellemi fogyatékoság miatt

keresőfoglalkozásra képtelen, vagy munkaképességet legalább hatvanhét százalékban elvesztette, betegség, rokkantság, stb.), mentességet, vagy fizetesszüneteltetést kérhet.

Tehát a hozzájárulás mértéke általában a nyugdíjjárulék alapjának tizenkét százaléka; mezőgazdasági szövetkezet tagja esetében legalább 1440 forint; mezőgazdasági főfoglalkozásúak esetében legalább 1800 forint; általános jövedelemadó, illetőleg szellemi tevékenységet folytatók adóalapjából szolgáló összeg 15 százaléka, de legalább évi 1800 forint. Ha a hadkötelesnek önálló jövedelme nincs, a hozzájárulás fizetéséért az a felmenő ági rokon (apa, anya, nagyszülő), illetőleg házastárs, élettárs felelős, akinek a háztartásához a hadköteles mint családtag tartozik, vagy aki a hadköteles eltartásáról más módon gondoskodni köteles.

Dr. V. M.

Cuvier és az utókor

Keves tudónak vagy művészeknek adatik meg, hogy életében elismerik. A tudománytörténet Georges Cuvier-t (született 1769. aug. 23. — meghalt 1832. május 13.) azon kevés tudós közé sorolja, akit már életében is köztiszteltetben álló egyeniségnek, tudósnak neveztek. Igazi tudóssá az avatja az embert, ha valami nagyot alkot; ha nagymértékben járul hozzá az egyetemes emberi tudáshoz, haladáshoz — egyszóval az éléhez.

A fiatalabbak, de még az idősebb generáció is emlékezhet iskolás tankönyveiből, hogy Cuvieret korának legkiválóbb természettudósaként emlegették. Még ma is igen sokaknak jut úgy eszébe, mint a híres „kataklizmaelmélet” hirdetője. Valóban Cuvier korában az élővilág törzsfelépítését, a fajok időbeni egymásutánját, a természetnek földtörténeti időmértékkel mért igen gyors megváltozását nem tudták mással magyarázni, mint az időközönként bekövetkező katasztrófákkal (kataklizmával), újratemődéssel. Az őskövületek tanúsága szerint földtörténeti katasztrófák valóban voltak (hegységképződés, vulkanizmus, tengerregresszió stb.), s ez mind hozzájárult ahhoz, hogy az élő természet olyan, mint ahogyan azt ma tapasztaljuk. A jelenleg élénk taruló világ hosszú évmilliók, évmilliók fejlődésének eredménye. Újratemődésről viszont ma már egyáltalán nem beszélhetünk (legalábbis ami az élővilágot illeti). Az elméletnek tehát ez a része hamis. A rész azonban ott van, hogy ez éppen nem Cuvieről származik. Robert

Potonier német paleontológus világosan leírja, hogy a kataklizmaelmélet és főleg a vele kapcsolatos újratemődés Cuvier két tanítványától, Jean Pierre Flourestól és Alcide D'Orbigny-tól ered. Potonier végigolvasta Cuvier írásait eredetiben, s a hamis elméletről szó sincs. Ő csupán arról is, hogy a földtörténeti katasztrófáktól megkímélt terület élővilága bevándorol az elpusztult helyére. A modern populációgenetika a jelenséget migrációnak nevezi. Mivel akkoriban a tanárok nem készítették jegyzeteket, tankönyveket, így a két „asszisztens” könnyen félremagyarázhatta mesterének előadásait. A tudományban a tévedéseket igen nehéz helyrehozni, és minél később derül rá fény, annál inkább nehéz korrigálni. Már Potonier előtt is megtette ezt Charles Deporet, sőt Lambrecht Kálmán Ősember című könyvében hasonló megállapításokat tesz, mint később Potonier, csak senki nem veszi róla tudomást.

Engem szinte kisiskolás korom óta kísértett, amit mai szemmel Cuvier rovására írtak a tankönyvek. Sose tudtam megérteni, hogy korának ez a haladó paleontológusa ezzel a földről elrugaszkodott elmélettel szinte megtámadja önmagát. Persze, volt már ilyen a tudománytörténetben, de akikre így emlékszünk, azok inkább tévedésükkel, tévelygéseikkel váltak híressé, illetve hírhedtté, kevésbé azzal, hogy valamit is letettek a tudomány asztalára. Szóval valahogy éreztem, hogy téves a Cuvierről alkotott portré

(persze könnyű utána így vélekedni!), mindenestre örültem a híreknek, s mindjárt az jutott eszembe, milyen sokat érthet a hamis információ. Pedig Cuvier egész életművével csak a természetet akarta észrevetelni a maga igaz törvényeivel. Leírni, megérteni akarta diákjaival, korával azt, amit előtte soha senki oly pontosan nem tudhatott, sőt a fosszilis embercsontvázak rekonstruálása ma is azzal a módszerrel történik, amelynek megte-remtése szintén a nagy tudós szénalításának köszönhető.

Ma már kevesen ismerik a történetet (én is édesanyamtól hallottam, ő pedig idős biológusprofesszorától), s ha történelmileg nem is hiteles, hadd tegyem az olvasók számára is ismertté: Cuvieret (akkor már a párizsi egyetem tanárát) diákjai igen nagy tiszteletben tartották. A diákok azonban akkor is diákok voltak, és csintalanok. Elhatározták, hogy a szigorú tanár urat megviccelik. De, mert félték tőle, olyan inkognitót agyaltak ki, amelyről biztosan nem tudódhat ki, hogy kik voltak a tettesek. Cuvier természetrajzszertára telis-tele volt öskövületekkel; óriási Foraminiferákkal, régen kihalt Ammonitesekkel, s egy sereg emlőscsont várákozott, hogy a mester a szokásos aprólékossgal leírja viselőjük életmódját, akár egy-egy csontból rekonstruálja az egész állatot, s hogy megfelelő helyre tegye korban és időben. A diákok nappal belopóztak a szertárba, magukra öltöztek mindenféle maskarákat, amit csak a vitrinekben találtak. Fejüket östulokoponyákba bújtatták, szarvakat kötöztek magukra, lábukra patákat erősítettek, s hogy még kevésbé legyenek felismerhetők, még fődétlenül maradt testrészeit állati bőrrökkel és szőrmeikkel takarták be. Már előre fenték a fogukat, hogy jól megjijed majd az „öreg”.

Éjszaka elmentek Cuvier házához (haláláig a párizsi botanikus kertben lakott), beosontak az ajtón, egyenesen a hálószobába. Professzoruk éppen az igazak álmat aludta. Majd hirtelen beétni kezdtek, mint afféle erdőből jövő fenevadakhoz illik, és várták a hatást. Meglepetésükre mégsem az történt, amit gondoltak. Cuvier meggyújtotta a méceszt, jól végigmérte őket, s csak ennyit mondott:

— Szarva van és patája... ez növényevő, nincs okom a félelemre!

Azzal befordult a fal felé, s mintha mi sem történt volna, aludt tovább. A meg-szényenült diákok pedig kismofordáltak a házból. Az esetet biztosan sokáig nem felejtették el, nem is valószínű, hogy újra megismétlődhessen.

Palágyi András

Új mezőgazdasági könyvek

Mind nagyobb keletie van manapság a mezőgazdasági könyveknek. A Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat júniusban több olyan kiadványt ad közre, amelyek gazdaságvezetők számára nélkülözhetetlenek, az „amatőr” kertészeknek, zöldség- és gyümölcsstermesztőknek pedig hasznos információt nyújtanak.

Dr. Lehoczku Judit könyvének címe: *A mezőgazdasági hatékonyság térbeli és időbeli jellemzői*. Már a címből is látszik, hogy jövedelmezőségi problémákat tárgyal. A szocialista tulajdonviszonyok, az érdekek, az üzemi demokrácia, a munka szerinti elosztás összefüggésein keresztül föl tárulnak az ágazat gazdaságos termelését elősegítő és akadályozó tényezők.

A *Dohányszárítás és fermentálás* című munka szerzője Györfványi Béla. Kőte-

tében ismerteti a zöld dohányszárításra való alkalmasságát, a szárítás alatt végemenő fizikai és kémiai változásokat, a szárítás módját, a dohányszárítás minőségét, a mesterséges és műdohányszárítást, a vágófóliát stb.

Csonthéjas és héjas gyümölcsfajtákat ismerteti 88 színes táblán a négy szerző: Faluba Zoltán, Harsányi József dr. Bődécs Lászlóné és dr. Tomcsányi Pál. Természetű színekben 13 cseresznye, 15 meggy, 15 szilva, 17 kajszli és 33 őszibarackfajtát, illetve több fajta csonthéjas gyümölcsöt mutatnak be. A „képeskönyv” alapján bárki könnyen kiválaszthatja az igényének, fizetésének megfelelő fajtasort, s néhány év múlva saját kertjéből friss, zamatos gyümölcsöt tehet a család asztalára.

Főleg a szakemberek érdeklődésére tarthat számot a

Gabonaszeparálás, a Sikkv-déki vízrendezés és gazdálkodás. A bor- és üdítőitalgyártás alap- és segédanyagai, valamint az Állatorvosi közeletlen című szakkönyv.

Térkép a lavinaveszélyről

Kirgizia területének több mint 90 százalékát hegység borítja és így érthető, hogy nagy területeket fenyegethet a lavina- és vízarvesztés. A kirgiz hidrometeorológiai természet- és környezetvédelmi hivatalban most elkészült az a térkép, amelyen első pillantásra megállapíthatók a lavinaveszélyes helyek. Légifelvétel alapján felölték meg a térképen a veszélyes hegyvár-körzeteket

és a gátszakadásveszélyes tavakat. A szóban forgó területekről készített térképet nagy haszonnal forgathatják a tervezők és építők. A tudósok ajánlásait útpítéseknel, nagyvezetékrendszer telepítésnél, bányák feltárásakor, sportlétesítmények és gyóv-intézmények építése előtt vehetik figyelembe.